

Asia: VN/27997/2023

Lausuntopyyntö Kansallisesta ruokastrategiasta 2040

Luku 3.1: Reiluus ja kannattavuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.1: Kannattavuus ja reiluus

Kokonaisuudessaan strategiassa on huomioitu pienempiä yrityksiä sekä alkutuotantoa, mistä kiitämme. Strategiassa on myös otettu monipuolisesti kantaa yrittäjiin vaikuttaviin asioihin, mikä on positiivista.

Suomen olosuhteissa kestävä ruoantuotanto edellyttää monipuolisia ja alueellisesti sopeutettuja ratkaisuja. On tärkeää tunnistaa, että ilmasto-olosuhteet, maaperän laatu ja alueelliset erityispiirteet vaikuttavat ruoantuotannon kestävyYTEEN ja toimintaedellytyksiin eri puolilla maata.

Ruokajärjestelmän pitää taata ruokaturva, tukea yrittäjien toimintaedellytyksiä ja varmistaa ruoantuotannon ilmasto- ja luontokestävyys.

Alkutuotannon ja elintarvikeketjun toimivuus ovat suomalaisen ruokajärjestelmän elinehto. Alkutuottajien neuvotteluaseman vahvistaminen ja heidän osuutensa kasvattaminen kuluttajahinnasta on tärkeää, jotta kotimainen tuotanto säilyy elinvoimaisena ja kannattavana myös tulevaisuudessa. Käytännön toteutus on kuitenkin haastavaa, sillä hinnanmuodostukseen vaikuttaa merkittävästi kaupan vahva markkina-asema. Jatkossa on syytä kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten markkinoiden toimivuutta ja sopimuskäytäntöjä voidaan kehittää niin, että alkutuottajat saavat oikeudenmukaisemman osuuden arvoketjun tuotosta.

Pienten maatilojen ja elintarvikeyritysten taloudellinen tilanne on usein haavoittuva, ja rahoituksen saanti on monissa tapauksissa vaikeutunut. Erityisen haastavaa se on silloin, kun rahoitusehdot painottavat voimakkaasti ilmasto- tai ympäristökriteerejä, joihin kaikki toimijat eivät nykyisillä resursseillaan kykene vastaamaan. Rahoitusjärjestelmän tulisi tukea kestävyYTTä ja vihreää siirtymää, mutta samalla varmistaa, ettei se sulje pois elinkelpoisia ja kehi-tyshaluisia tiloja tai yrityksiä. Tämä on tärkeää paitsi maatalouden taloudellisen kestävyYden, myös huoltovarmuuden ja alueellisen elinvoiman näkö-kulmasta.

Elintarvikeyritysten kannattavuus ja arvoketjun tasapaino ovat keskeisiä ko-ko alan tulevaisuuden kannalta. Kannattavuuden haasteet kytkeytyvät tiiviisti kaupan hinnoitteluvoimaan ja sen määrittelemiin hintoihin, jotka vaikuttavat merkittävästi tulonjakoon ja investointimahdollisuuksiin.

Hintaketjun lä-pinäkyvyyden lisääminen ja reilumpien sopimusmallien edistäminen voisivat parantaa alan toimintaedellytyksiä ja lisätä luottamusta koko ruokaketjun si-sällä.

Byrokratian kiristyminen ja tukipolitiikan epävarmuus puolestaan vaikeuttavat yritysten pitkäjänteistä suunnittelua. Tukitasojen muutokset ja hallinnollinen kuormitus lisäävät riskejä, jotka näkyvät erityisesti pienten toimijoiden arjessa – esimerkiksi vuokrasopimusten ja investointien hallinnassa. Jotta yrittäjät voisivat suunnitella toimintaansa ja investointejaan ennakoitavasti, tukijärjestelmien ja hallinnon tulisi olla pitkäjänteisempiä, johdonmukaisempia ja hallinnollisesti selkeämpiä. Näin voidaan vahvistaa koko elintarvike-alan kestävyyttä ja kilpailukykyä.

Strateginen tavoite 1: Arvonlisä jakautuu aiempaa tasaisemmin ruokaketjussa

Huomioita ja havaintoja

Strategiassa on huomioitu pienempiä yrityksiä sekä alkutuotantoa sekä otettu kantaa yrittäjiin vaikuttaviin asioihin. Nämä edesauttavat tasaisempaa jakautumista ruokaketjussa.

Alkutuottajien neuvotteluaseman vahvistaminen ja heidän osuutensa kasvattaminen kuluttajahinnasta on tärkeää, jotta kotimainen tuotanto säilyy elinvoimaisena ja kannattavana myös tulevaisuudessa.

Strateginen tavoite 2: Ruokavienti ja kansainvälinen kilpailukyky kasvaa

Huomioita ja havaintoja

Elintarvikeviennin roolia tulisi vahvistaa kansallisessa ruokastrategiassa, sillä vienti on suomalaisen ruokajärjestelmän elinvoiman ja kasvun kannalta keskeinen osa. Suomalaisen elintarvikeviennin kehittäminen edellyttää pitkäjänteisyyttä ja pysyviä rakenteita. Vienti on saatava tukevalle ja ennakoitavalle pohjalle, jotta yritykset voivat suunnitella toimintaansa ja investointejaan pitkällä aikavälillä.

Strateginen tavoite 3: Ruoka-ala on houkutteleva ja reilu

Huomioita ja havaintoja

Hallinnollisia esteitä, kuten lupakäytäntöjen monimutkaisuutta ja palkkaamiseen liittyvää byrokratiaa, on kevennettävä. Samalla on tärkeää varmistaa työntekijöiden oikeuksien toteutuminen ja työ-ehtojen valvonnan selkeys.

Myös luonnon ja maanomistuksen käyttöön liittyvää sääntelyä tulisi selkeyttää esimerkiksi jokamiehenoikeuksien osalta.

Elintarvikeyritysten kannattavuus ja arvoketjun tasapaino ovat keskeisiä koko alan tulevaisuuden kannalta. Kannattavuuden haasteet kytkeytyvät tiiviisti kaupan hinnoitteluvoimaan ja sen

määrittelemiin hintoihin, jotka vaikuttavat merkittävästi tulonjakoon ja investointimahdollisuuksiin. Hintaketjun lä-pinäkyvyyden lisääminen ja reilumpien sopimusmallien edistäminen voisivat parantaa alan toimintaedellytyksiä ja lisätä luottamusta koko ruokaketjun si-sällä.

Strateginen tavoite 4: Tuotantoeläinten hyvinvointi lisääntyy ja lisää väliotsikko

Huomioita ja havaintoja

Eläinten hyvinvoinnin parantaminen on tärkeä osa kestävä elintarviketuotannon kokonaisuutta. Strategisten panostusten tulisi ensisijaisesti ohjautua toimenpiteisiin, jotka konkreettisesti parantavat eläinten oloja ja tuotannon kestävyttä.

Strateginen tavoite 5: Reilu datatalous luo arvoa ruokajärjestelmään

Huomioita ja havaintoja

Kuluttajille voidaan tarjota nykyistä enemmän tietoa eläinten hyvinvoinnista, mutta samalla on arvioitava, miten laaja datankeruu käytännössä tukee pää-töksentekoa ja resurssien kohdentamista. Strategisten panostusten tulisi ensisijaisesti ohjautua toimenpiteisiin, jotka konkreettisesti parantavat eläinten oloja ja tuotannon kestävyttä. Näin voidaan varmistaa, että tietojärjestelmien kehittäminen tukee käytännön vaikutuksia, ei korvaa niitä.

Elintarvikepakkauksissa on jo runsaasti tietoa alkuperästä, mutta yhtenäiset laskentatavat ympäristövaikutuksille puuttuvat. Siksi pakkausmerkintöjen laajamittainen standardointi ei ole vielä tarkoituksenmukaista.

Luku 3.2: Huoltovarmuus

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.2: Huoltovarmuus

Kotimaisen elintarviketuotannon vahvistaminen on keskeinen osa Suomen huoltovarmuutta, aluetaloutta ja työllisyyttä. Siksi suomalaisen elintarvikesektorin tulisi strategisesti panostaa kotimaassa valmistettujen tuotteiden tunnettuuden ja markkinoinnin vahvistamiseen.

Kaupan rooli kotimaisten valmistajien ja tuottajien tukemisessa on merkittävä, ja sen tulisi näkyä entistä vahvemmin esimerkiksi kotimaisuusmerkintöjen ja -logojen kautta. Näin voidaan vahvistaa kuluttajien mahdollisuuksia tehdä kotimaisia valintoja sekä tukea yritysten kilpailukykyä niin kotimaan markkinoilla kuin viennissäkin.

Kotimaisuuden rinnalla myös paikallisen ruoan asemaa tulisi vahvistaa. Paikallisten tuotteiden kysynnän ja käytön lisääminen on kannatettava tavoite, mutta sen toteuttaminen vapaassa markkinataloudessa on haastavaa. Tämän vuoksi on tärkeää kehittää hankintaosaamista sekä ostajien että myyjien keskuudessa, jotta paikallisia tuotteita voidaan valita tarjouskilpailuissa tasavertaisesti muiden vaihtoehtojen kanssa. Hankintakäytäntöjen kehittäminen tukisi samalla myös paikallisia yrityksiä, lyhentäisi toimitusketjuja ja vahvistaisi alueellista resilienssiä kriisitilanteissa.

Konkreettisenä esimerkkinä kotimaisuuden ja paikallisuuden merkityksestä voidaan nostaa suomalainen kalatalous, jonka potentiaalia ei ole vielä täysimääräisesti hyödynnetty.

Kalankasvatuksen kehittäminen ja uusien yrittäjien saaminen alalle esimerkiksi omistajanvaihdosten kautta tukisivat sekä työllisyyttä että huoltovarmuutta. Kotimainen kasvatettu kala on määrällisesti merkittävä ja edullinen proteiinin lähde, jolla on pieni hiilijalanjälki. Sen tuo-tannon vahvistaminen on osa kestävästä ruokajärjestelmästä ja ilmastoviisasta elintarviketaloutta.

Huoltovarmuus ei kuitenkaan perustu vain varastoihin tai kriisiajan järjestelyihin, vaan ennen kaikkea vahvaan ja monipuoliseen yritysraakenteeseen, osaamiseen ja elinvoimaiseen maaseutuun. Siksi kansallisen ruokastrategian tulee tukea kotimaisen elintarviketuotannon ja -jalostuksen kilpailukykyä pitkäjänteisesti. Päätöksenteossa on tärkeää turvata olosuhteet, joissa pienet ja keski-suuret yritykset voivat toimia kannattavasti ja kehittää toimintaansa muuttuvassa toimintaympäristössä. Näin varmistetaan, että suomalainen ruokajärjestelmä pysyy vahvana ja toimintakykyisenä myös kriisiaikoina.

Strateginen tavoite 1: Riskienhallinta vahvistuu ruokajärjestelmässä

Huomioita ja havaintoja

Huoltovarmuus ei perustu vain varastoihin tai kriisiajan järjestelyihin, vaan ennen kaikkea vahvaan ja monipuoliseen yritysraakenteeseen, osaamiseen ja elinvoimaiseen maaseutuun.

Strateginen tavoite 2: Ruuantuotannon jatkuvuus turvataan

Huomioita ja havaintoja

Konkreettisena esimerkkinä kotimaisuuden ja paikallisuuden merkityksestä voidaan nostaa suomalainen kalatalous, jonka potentiaalia ei ole vielä täysimääräisesti hyödynnetty. Kalankasvatuksen kehittäminen ja uusien yrittäjien saaminen alalle esimerkiksi omistajanvaihdosten kautta tukisivat sekä työllisyyttä että huoltovarmuutta.

Strateginen tavoite 3: Tuotantopanosten omavaraisuusaste nousee

Huomioita ja havaintoja

Kansallisen ruokastrategian tulee tukea kotimaisen elintarviketuotannon ja -jalostuksen kilpailukykyä pitkäjänteisesti. Päätöksenteossa on tärkeää turvata olosuhteet, joissa pienet ja keski-suuret yritykset voivat toimia kannattavasti ja kehittää toimintaansa muuttuvassa toimintaympäristössä.

Luku 3.3: Luonnon kantokyky

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.3. luonnon kantokyky

Luonnon kantokyvyn turvaaminen on välttämätöntä kestävästä elintarviketuotannon ja yritystoiminnan tulevaisuuden kannalta. Suomen Yrittäjät korostavat, että ekologiset tavoitteet ja yritysten toimintaedellytykset eivät ole toistensa vastakohtia, vaan ne voidaan sovittaa yhteen käytännönläheisillä ja kustannustehokkailla ratkaisuilla. Keskeistä on, että toimenpiteet tukevat aidosti luonnon monimuotoisuutta, eläinten hyvinvointia ja ympäristövaikutusten vähentämistä ilman, että hallinnollinen taakka kasvaa kohtuuttomasti.

Eläinten hyvinvoinnin parantaminen on tärkeä osa kestävä elintarviketuotannon kokonaisuutta. Kuluttajille voidaan tarjota nykyistä enemmän tietoa eläinten hyvinvoinnista, mutta samalla on arvioitava, miten laaja datankeruu käytännössä tukee päätöksentekoa ja resurssien kohdentamista. Strategisten panostusten tulisi ensisijaisesti ohjautua toimenpiteisiin, jotka konkreettisesti parantavat eläinten oloja ja tuotannon kestävyyttä. Näin voidaan varmistaa, että tietojärjestelmien kehittäminen tukee käytännön vaikutuksia, ei korvaa niitä.

Ympäristövaikutusten arviointi ja viestintä ovat myös keskeisiä tekijöitä kestävyystyössä. Elintarvikepakkauksissa on jo runsaasti tietoa alkuperästä, mutta yhtenäiset laskentatavat ympäristövaikutuksille puuttuvat. Siksi pakkausmerkintöjen laajamittainen standardointi ei ole vielä tarkoituksenmukaista. Mikäli uusia merkintöjä otetaan käyttöön, niiden on oltava selkeitä, yhdenvertaisia ja kustannustehokkaita kaikille yrityksille. Samanaikaisesti resursseja tulisi kohdentaa ensisijaisesti tuotannon ympäristövaikutusten vähentämiseen, sillä yhtenäiset laskentamallit ja vertailukelpoiset tiedot parantavat kuluttajaviestinnän luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä.

Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen edellyttää myös käytännön ratkaisuja perinnebiotooppien hoidon ja lisäämisen tueksi. Näiden alueiden merkitys on suuri sekä maisemallisesti että ekologisesti, mutta toteutus voi olla tilatasolla haastavaa. Esimerkiksi eläinten siirtäminen laiduntamaan toisten tilojen alueille on logistisesti ja hallinnollisesti monimutkaista. On tärkeää kehittää joustavia toimintamalleja ja yhteistyöratkaisuja, jotka tukevat laidunnusta ja luonnonhoitoa ilman kohtuuttomia kustannuksia. Tämä vaatii paikallista yhteistyötä ja tilojen erilaisten resurssien huomioimista.

Luontokadon torjunta on yksi aikamme keskeisimmistä ympäristöhaasteista. On myönteistä, että kansallisessa strategiassa linjataan tavoitteeksi, ettei Suomeen tule tuoda tuotteita, jotka edistävät luontokatoa. Tavoite on kannatettava, mutta sen toteutus vapaassa markkinataloudessa on monimutkaista. Siksi toimenpiteiden on oltava realistisia, kustannustehokkaita ja yritysten kannalta toteuttamiskelpoisia. Samalla on varmistettava, että luontokatoa ehkäisevät toimet tukevat myös kotimaisen tuotannon jatkuvuutta ja huolto-varmuutta. Näin voidaan rakentaa elintarvike- ja luonnonvarajärjestelmä, joka on ekologisesti kestävä ja taloudellisesti elinkelpoinen.

Strateginen tavoite 1: Ruokaketjun ilmastovaikutukset vähentyvät

Huomioita ja havaintoja

Kotimaisen elintarviketuotannon vahvistaminen on keskeinen osa Suomen huoltovarmuutta, aluetaloutta ja työllisyyttä. Siksi suomalaisen elintarvikesektorin tulisi strategisesti panostaa kotimaassa valmistettujen tuotteiden tunnettuuden ja markkinoinnin vahvistamiseen.

Strateginen tavoite 2: Luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja luonnontila paranee

Huomioita ja havaintoja

Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen edellyttää myös käytännön ratkaisuja perinnebiotooppien hoidon ja lisäämisen tueksi. Näiden alueiden merkitys on suuri sekä maisemallisesti että ekologisesti, mutta toteutus voi olla tilatasolla haastavaa.

Strateginen tavoite 3: Ravinnepäästöt vähentyvät ja peltojen vesitalous paranee

Huomioita ja havaintoja

-

Luku 3.4: Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Yleisiä huomioita ja havaintoja strategialuonnoksen lukuun 3.4. Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Tavoite vahvistaa yhdessä syömisessä kulttuuria ja ruokailon kokemusta on kannatettava, koska se lisää puhtaan ruoan arvostusta ja hyvinvointia.

Toteutuksessa on kuitenkin otettava huomioon varhain opitut ruokailutottumukset sekä käytännön esteet, kuten kouluruokailun lyhyt aikataulu ja ruokailun arvostuksen puute. Toimenpiteiden suunnittelussa tulee suosia realistisia, kustannustehokkaita ja koulun arkeen soveltuvia ratkaisuja, jotka tukevat sekä perheiden että varhaiskasvatuksen ja alakoulun mahdollisuutta rakentaa yhteisiä ruokailuhetkiä.

Strateginen tavoite 1: Kotimaisten elintarvikkeiden käyttö lisääntyy ja ymmärrys ruokajärjestelmästä vahvistuu

Huomioita ja havaintoja

Kotimaisuuden rinnalla myös paikallisen ruoan asemaa tulisi vahvistaa. Paikallisten tuotteiden kysynnän ja käytön lisääminen on kannatettava tavoite, mutta sen toteuttaminen vapaassa markkinataloudessa on haastavaa. Tämän vuoksi on tärkeää kehittää hankintaosaamista sekä ostajien että myyjien keskuudessa, jotta paikallisia tuotteita voidaan valita tarjouskilpailuissa tasavertaisesti muiden vaihtoehtojen kanssa. Hankintakäytäntöjen kehittäminen tukisi samalla myös paikallisia yrityksiä, lyhentäisi toimitusketjuja ja vahvistaisi alueellista resilienssiä kriisitilanteissa.

Strateginen tavoite 2: Mahdollisuus terveelliseen ruokaan lisääntyy

Huomioita ja havaintoja

Kauppa rooli kotimaisten valmistajien ja tuottajien tukemisessa on merkittävä, ja sen tulisi näkyä entistä vahvemmin esimerkiksi kotimaisuusmerkintöjen ja -logojen kautta. Näin voidaan vahvistaa kuluttajien mahdollisuuksia tehdä kotimaisia valintoja sekä tukea yritysten kilpailukykyä niin kotimaan markkinoilla kuin viennissäkin.

Strateginen tavoite 3: Ruoka on osa rikasta ja elävää ruokakulttuuria

Huomioita ja havaintoja

Konkreettisena esimerkkinä kotimaisuuden ja paikallisuuden merkityksestä voidaan nostaa suomalainen kalatalous, jonka potentiaalia ei ole vielä täysimääräisesti hyödynnetty.

Kalankasvatuksen kehittäminen ja uusien yrittäjien saaminen alalle esimerkiksi omistajanvaihdosten kautta tukisivat sekä työllisyyttä että huoltovarmuutta.

Strateginen tavoite 4: Yhteisöllisyys ruuan ympärillä kasvaa ja vahvistaa hyvinvointia

Huomioita ja havaintoja

Tavoite vahvistaa yhdessä syömisen kulttuuria ja ruokailon kokemusta on kannatettava, koska se lisää puhtaan ruoan arvostusta ja hyvinvointia.

Luku 4: Kehitettävät valmiudet

Huomioita ja havaintoja lukuun 4 Kehitettävät valmiudet

Toteutuksessa on otettava huomioon varhain opitut ruokailutottumukset sekä käytännön esteet, kuten kouluruokailun lyhyt aikataulu ja ruokailun arvostuksen puute. Toimenpiteiden suunnittelussa tulee suosia realistisia, kustannustehokkaita ja koulun arkeen soveltuvia ratkaisuja, jotka tukevat sekä perheiden että varhaiskasvatuksen ja alakoulun mahdollisuutta rakentaa yhteisiä ruokailuhetkiä.

Muuta kommentoitavaa

Muita huomioita strategiasta.

Hallinnollisia esteitä, kuten lupakäytäntöjen monimutkaisuutta ja palkkaamiseen liittyvää byrokratiaa, on kevennettävä, jotta maahanmuuttajien rekrytointi ja palkkaaminen olisi yrityksille sujuvampaa ja kustannustehokkaampaa. Samalla on tärkeää varmistaa työntekijöiden oikeuksien toteutuminen ja työehtojen valvonnan selkeys.

Myös luonnon ja maanomistuksen käyttöön liittyvää sääntelyä tulisi selkeyttää. Jokamiehenoikeuksien soveltamisen periaatteet on hyvä säilyttää, mutta samalla on otettava huomioon maanomistajien oikeudet ja mahdolliset taloudelliset menetykset. Tämä edellyttää lainsäädännön täsmentämistä, pai-kallistason tiedotusta sekä käytännön ratkaisuja, jotka tasapainottavat yleisen luonnonkäytön ja yksityisen omistuksen edut.

Suomen Yrittäjät katsovat, että elintarvikeviennin roolia tulisi vahvistaa kansallisessa ruokastrategiassa, sillä vienti on suomalaisen ruokajärjestelmän elinvoiman ja kasvun kannalta keskeinen osa. Suomalaisen elintarvikeviennin kehittäminen edellyttää pitkäjänteisyyttä ja pysyviä rakenteita. Vienti on saatava tukevalle ja ennakoitavalle pohjalle, jotta yritykset voivat suunnitella toimintaansa ja investointejaan pitkällä aikavälillä. Uudet elinvoimakeskukset tarjoavat myös mahdollisuuden rakentaa maakunnallisia vientirakenteita, jotka kokoavat osaamista, verkostoja ja alueellisia vahvuuksia yhteen.

Suomalaisen ruoan korkea laatu, ainutlaatuiset raaka-aineet, turvallisuus ja jäljitettävyyys tarjoavat vahvat lähtökohdat kansainvälisille markkinoille. Suomessa valmistettu ruoka edustaa kestävyttä, eettisyyttä ja teknologista edelläkävijyyttä, ja vastaa maailmanlaajuisiin kulutustrendeihin. Valtion ja elintarvikealan yhteistyönä on tärkeää vahvistaa toimia, jotka nostavat suomalaisen ruoan profiilia ja tukevat pitkäjänteisesti sen vientiä.

Aarnio Maija

Rannikko-Pohjanmaan Yrittäjät ry - Suomen Yrittäjät, ruokavaliokunta